

2. **Ladyko, L.N.** (2014). «The mechanism for ensuring the economic security of the enterprise: essence and structure». *Naukovyj visnyk Poltava's'koho universytetu ekonomiky i torhivli. Seriya: Ekonomichni nauky.* № 3. pp. 123-126.
3. **Vlasiuk, O.S.** (2008). *Teoriia i praktyka ekonomichnoi bezpeky v systemi nauky pro ekonomiku.* [Theory and practice of economic security in the system of economic science]. Natsional'nyy instytut problem mizhnarodnoi bezpeky pry Radi natsional'noi bezpeky i oborony Ukrainy. Kyiv. Ukraine.
4. **Chupis, A.V.** (2009). «Financial security of agricultural enterprises». *Visnyk Sums'koho ahrarnoho universytetu. Seriya «Finansy i kredyt».* №2. pp. 44-48.
5. **Shkarlet, S.M.** (2007). «Evolution of the category "security" in the scientific and economic environment». *Formuvannia rynkovykh vidnosyn v Ukraini.* №6. pp. 6-12.
6. **Saloid, S.V.** (2017). «The mechanism of managing economic security of the enterprise: theoretical aspect». *Ekonomichnyy visnyk Natsional'noho tekhnichnoho universytetu Ukrainy «Kyiv's'kyy politekhnichnyy instytut».* № 14. pp. 250-254. DOI: <https://doi.org/10.20535/2307-5651.14.2017.108778>.
7. **Ohrenych, Yu.O., Dibrova, V.O.** (2023). «Economic security of industrial enterprises in Ukraine: state, problems and directions for improvement». *Tavrijs'kyy naukovyj visnyk. Seriya: Ekonomika.* № 15. pp. 180-191. DOI: <https://doi.org/10.32782/2708-0366/2023.15.22>.
8. **Kalinichenko, L.L., Shumilo, O.S., Kulimiakin, Ya.Yu.** (2020). «Personnel component of the economic security of the retail trade enterprise». *Problemy ekonomiky.* № 1(43). pp. 138-143.
9. **Abliazova, N.** (2020). «Personnel security in the enterprise management system». *Ekonomika ta suspil'stvo.* № 22. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2020-22-64>.
10. **Vityk, B.** (2024). «Personnel security of the enterprise: theoretical principles of provision». *Tsyfrova ekonomika ta ekonomichna bezpeka.* № 2 (11). pp. 66-69. DOI: <https://doi.org/10.32782/dees.11-10>.
11. **Havlovs'ka N., Jolkin S., Semenchenko V., Dovha A.** (2024). «Personnel security: the evolution of views within the limits of modern security». *Herald of Khmelnytskyi National University. Economic Sciences.* № 328 (2). pp. 464-469. DOI: <https://doi.org/10.31891/2307-5740-2024-328-69>.

Abstract.

Nasrullayev R., Zelenyak V., Shakun V. Organizational and personnel mechanism of enterprise economic security.

The article considers the theoretical and methodological foundations of the organizational and personnel mechanism of economic security for enterprises, which is considered an important element in ensuring the stable functioning of a company in the face of external and internal threats. The purpose of the research is to systematize existing approaches and improve the theoretical and methodological support for the economic security of enterprises in terms of the personnel component. Based on the analysis of contemporary scientific approaches to economic security issues, emphasis is placed on the personnel component, which is a key factor in effective personnel management and protecting the enterprise from risks. The research substantiates the need to develop a personnel security system in conditions of increased competition and an unstable economic situation. Its key aspects are presented, such as human resource management, professional development of employees, increasing their qualifications, and the development of an effective motivation system. It is revealed that personnel security directly influences the economic sustainability and competitiveness of the enterprise, protecting against external environmental threats. The main components of ensuring personnel security for the enterprise are identified: organizational structure, personnel management system, motivation and stimulation, information security, internal control and audit system, regulatory and legal support, risk management, and continuous learning and qualification improvement of employees. The study justifies the main principles of personnel security, including compliance, threat prevention, comprehensiveness, legality, confidentiality, and flexibility. Special attention is paid to the risk management system, monitoring of personnel threats, and the development of corporate culture. The proposed organizational and personnel mechanism is a novel approach to ensuring economic security, effectively using resources, and increasing the enterprise's competitiveness in modern conditions. Unlike existing ones, they are based on the principles and goals of personnel security. The practical value of the mechanism lies in its focus on human capital; it encompasses all stages of personnel work, namely selection, development, and motivation of personnel, ensuring information security and legal protection for employees.

Keywords: economic security of enterprises, personnel component, personnel security of enterprises, personnel management, enterprise protection, personnel risks.

Стаття надійшла до редакції 31.08.2024 р.

Бібліографічний опис статті:

Насруллаєв Р.С., Зеленьак В. В., Шакун В.О. Організаційно-кадровий механізм економічної безпеки підприємства. Актуальні проблеми інноваційної економіки та права. 2024. № 5. С. 93-97.

Nasrullayev R., Zelenyak V., Shakun V. Organizational and personnel mechanism of enterprise economic security. Actual problems of innovative economy and law. 2024. No. 5, pp. 93-97.

УДК: 343.2; JEL classification: F50; Q57
DOI: <https://doi.org/10.36887/2524-0455-2024-5-19>

ЛАРИНА Тетяна Федорівна, доктор економічних наук, професор, професор кафедри економіки та бізнесу, Державний біотехнологічний університет, <https://orcid.org/0000-0003-3149-8430>

ВІТКОВСЬКИЙ Юрій Петрович, доктор економічних наук, професор, зав. кафедри менеджменту Сілезької Академії (м. Катовіце, Польща), <https://orcid.org/0000-0001-5806-8671>

ЕКОЛОГІЧНИЙ КОНТУР УПРАВЛІННЯ БЕЗПЕКОЮ СУБ'ЄКТІВ ГОСПОДАРЮВАННЯ

Ларіна Т.Ф., Вітківський Ю.П. Екологічний контур управління безпекою суб'єктів господарювання.

Метою статті є обґрунтування необхідності створення та розвитку екологічного контуру управління безпекою суб'єктів господарювання як ефективного інструменту мінімізації екологічних ризиків, підвищення конкурентоспроможності та забезпечення стійкого розвитку. Представлено результати дослідження, що свідчать про важливість інтеграції екологічного контуру в менеджмент суб'єктів господарювання з огляду на високий потенціал зазначеної стратегії в набутті ознак сталості в межах провідних глобальних трендів, що дозволяє формувати довгострокові ринкові переваги. У межах

представленого підходу враховують екологічні ризики, що виникають у процесі господарської діяльності, та розробляють заходи щодо їх попередження і мінімізації. Розглянуто систему екологічного менеджменту, що складається з оцінювання впливу на довкілля, моніторингу екологічних показників, використання відновлюваних джерел енергії, зменшення відходів і оптимізації виробничих процесів у напрямі циркулярної економіки. Одним з основних елементів інтеграції екологічних цілей у стратегію управління підприємствами визнано застосування ESG-підходу, що включає екологічний, соціальний і управлінський елементи. Врахування екологічних стандартів і нормативів, таких як ISO 14001, представлено як інструмент зниження негативного впливу на довкілля, підвищення репутації та конкурентоспроможності підприємств на ринку. У межах розвитку екологічного контуру безпеки розглянуто взаємодію з групами зацікавлених осіб, серед яких особливу роль відіграють державні органи, місцеві громади, інвестори, споживачі та громадські організації. Зазначено, що на макrorівні екологічна безпека підприємств впливає на розвиток національної економіки через інтеграцію міжнародних стандартів і норм, а також через використання інноваційних технологій для зменшення негативного впливу на довкілля. Взаємодія між мікро- і макrorівнями в системі імпульсних факторів формування екологічного контуру безпеки суб'єктів господарювання представлена через адаптацію внутрішніх процесів до зовнішніх викликів.

Ключові слова: екологічна безпека, економічна безпека, суб'єкти господарювання, управління, сталий розвиток, ESG стратегія.

Постановка проблеми у загальному вигляді. Екологічний контур управління безпекою суб'єктів господарювання передбачає системний підхід до збереження екологічної рівноваги та мінімізації негативного впливу господарської діяльності на довкілля. Важливість цього підходу обумовлена сучасними глобальними викликами, які уособлюються в найбільш актуальних ризиках для людства, що включають провали спроб пом'якшити зміну клімату; ризик провалу адаптації до кліматичних змін; ризики, пов'язані з природними лихами, скорочення біорізноманіття [1]. Отже, основним викликом для розвитку суспільства в довгостроковій перспективі є поглиблення екологічних проблем, що, своєю чергою, зумовлює необхідність відходу від економічного детермінізму, коли виробництво базується на проїданні ресурсів наступних поколінь, і формування нової якості економічного зростання. Без коригування стратегії капітал ще більше стикнеться з загрозою своєму функціонуванню і буде змушений виходити за межі вузьких суто економічних інтересів, і певним чином буде змушений перейматися гуманістичними цілями [2, с. 38-39].

У контексті управління безпекою суб'єктів господарювання екологічний контур виконує функцію захисту довкілля та забезпечення стабільного розвитку через інтеграцію екологічних принципів у всі етапи планування, реалізації та контролю діяльності. Імплементация екологічних заходів сприяє оптимізації виробничих процесів, що дозволяє знизити витрати на енергоносії та сировину, підвищуючи ефективність використання ресурсів. Дотримання екологічних стандартів покращує якість продукції та сприяє підвищенню довіри з боку споживачів і партнерів. Це відкриває доступ до нових ринків збуту та полегшує залучення фінансування для розвитку. Крім того, інтеграція екологічних принципів у бізнес-стратегію стимулює інноваційні рішення, що забезпечують стійкі конкурентні переваги. Екологічні заходи сприяють зменшенню ризиків, пов'язаних з штрафами та репутаційними втратами, підвищуючи стабільність і привабливість компаній для інвесторів. Ефективне функціонування екологічного контуру вимагає комплексного підходу, що включає технологічні, організаційні та правові елементи управління, а також активну взаємодію з громадськістю та міжнародними організаціями.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Останні дослідження, присвячені екологічному контуру управління безпекою суб'єктів

господарювання, зосереджуються на інтеграції екологічних складових у загальну систему економічної безпеки підприємств. Зокрема, розглядають питання впровадження екологічного менеджменту, оцінювання екологічних ризиків та розроблення стратегій для мінімізації негативного впливу на довкілля. Значний вклад в розроблення окреслених вище проблем зробили такі економісти, як: О. Ляшенко, М. Небава, Ю. Міронова, Г. Ситник, Г. Блакита, Н. Гуляєва, В. Василега, С. Салоїд, А. Лабзіна, О. Кривонос, О. Кузьменко, О. Шев-ченко, Т. Федорова, В. Котляр, Л. Грінькова, І. Барабашова та ін.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Метою статті є обґрунтування необхідності створення та розвитку екологічного контуру управління безпекою суб'єктів господарювання як ефективного інструменту мінімізації екологічних ризиків, підвищення конкурентоспроможності та забезпечення стійкого розвитку.

Вклад основного матеріалу дослідження. Сучасні економічні та екологічні виклики вимагають переосмислення традиційних підходів до господарювання. Зміна філософії ведення господарської діяльності передбачає перехід від концепцій, орієнтованих виключно на прибутковість, до моделей, що інтегрують екологічні цілі в процеси управління. Така трансформація зумовлена необхідністю адаптації до нових умов ринку, де екологічна відповідальність і стійкість стають важливими чинниками конкурентоспроможності. На злами ХХ-ХХІ стт. домінантну позицію посіла концепція сталого розвитку, яка визнана всіма країнами, що входять до складу ООН. Вона стала одним з пріоритетів людства, перехід до якого має відбуватися на національному та глобальному рівнях [3]. А. Лелеченко підкреслює, що процес якісних змін у філософії господарювання передбачає збалансування інтересів людини, суспільства і держави сьогодні і в майбутньому «на засадах досягнення в динаміці економічної ефективності, фінансової стійкості, економічного зростання та розвитку екологічної і соціальної підсистеми суспільства та, як наслідок, макросистем вищого рівня, з урахуванням раціональних обмежень, що накладаються національною безпекою, і впливу чинників зовнішнього середовища» [4].

Інтеграція екологічних цілей у менеджмент підприємств сприяє створенню доданої вартості через зменшення витрат на ресурси, підвищення ефективності процесів і залучення нових споживачів, які надають перевагу екологічно чистим

продуктам. Крім того, впровадження екологічних стандартів формує довгострокову стратегію управління ризиками, мінімізуючи вплив можливих екологічних загроз і штрафів за недотримання екологічних норм.

Основними елементами екологічного контуру є оцінювання екологічних ризиків, розроблення заходів щодо їх запобігання або мінімізації, моніторинг навколишнього середовища та реагування на можливі надзвичайні ситуації [5, 6, 7]. Для ефективного застосування такого підходу необхідним є впровадження систем екологічного менеджменту, що є важливою складовою ESG стратегії, яка охоплює три основні складові діяльності організації: екологічний (Environmental), соціальний (Social) та управлінський (Governance). Як елемент ESG, екологічний менеджмент спрямований на зменшення впливу підприємств на навколишнє середовище, раціональне використання природних ресурсів і впровадження заходів для адаптації до кліматичних змін. Його основними напрямками є управління викидами парникових газів, зменшення обсягів відходів і перехід на відновлювані джерела енергії. Особливий акцент зроблено на запровадженні циркулярної економіки, що передбачає повторне використання матеріалів і створення безвідходних виробничих процесів.

Екологічний менеджмент у контексті ESG також включає впровадження екологічних стандартів і використання систем екологічного моніторингу для оцінювання ефективності природоохоронних заходів. Інтеграція екологічних показників у корпоративну звітність дозволяє компаніям підвищити прозорість і відповідальність перед інвесторами та суспільством. Важливим елементом є також розвиток «зелених» фінансових інструментів, зокрема екологічних облігацій, які сприяють фінансуванню проєктів, спрямованих на зниження вуглецевого сліду. Таким чином, екологічний менеджмент як частина ESG сприяє формуванню стійких моделей ведення бізнесу, що відповідають сучасним вимогам екологічної безпеки та соціальної відповідальності.

Формування екологічного контуру безпеки суб'єктів господарювання включає кілька взаємопов'язаних етапів, що охоплюють аналіз, планування, впровадження та моніторинг заходів для забезпечення екологічної стійкості та мінімізації ризиків, а саме:

1. Аналітико-діагностичний етап. На цьому етапі проводять комплексний аналіз внутрішнього та зовнішнього середовища суб'єкта господарювання, вивчають технічний стан виробничих потужностей, рівень споживання ресурсів, викиди забруднювальних речовин і утворення відходів, оцінюють екологічні ризики та відповідність діяльності екологічним нормам і стандартам, паралельно аналізують вимоги регуляторних органів і міжнародних екологічних стандартів, включаючи ISO 14001 [8].

2. Стратегічне планування. Розробляють цілі та завдання щодо екологічної безпеки, а також визначають пріоритети, урахувавши виявлені ризики та можливості. На цьому етапі формують стратегію екологізації, яка включає заходи

з модернізації обладнання, впровадження ресурсощадних технологій та адаптації до змін клімату. Визначають фінансові джерела для реалізації заходів, включаючи можливості залучення «зелених» інвестицій і субсидій.

3. Організаційно-управлінський етап. Етап створення системи екологічного менеджменту, яку інтегрують у загальну структуру управління суб'єкта господарювання; призначають відповідальних осіб; впроваджують механізми внутрішнього контролю та оцінювання результатів. Проводять навчання персоналу для підвищення екологічної культури та компетентності у сфері управління ресурсами.

4. Технічна реалізація. Застосовують конкретні заходи, спрямовані на зменшення негативного впливу на довкілля; проваджують системи моніторингу викидів і забруднень, системи очищення стічних вод і фільтрації викидів; відбувається перехід на відновлювані джерела енергії, оптимізація виробничих процесів і впровадження технологій повторного використання відходів (циркулярна економіка).

5. Моніторинг і контроль. На цьому етапі здійснюють постійний контроль за екологічними показниками та оцінку ефективності впроваджених заходів; використовують автоматизовані системи моніторингу, які дозволяють оперативно реагувати на відхилення від встановлених норм; проводять аудити системи екологічного менеджменту та підготовку звітності відповідно до стандартів ESG і ISO.

6. Коригувальні дії та удосконалення. Результати моніторингу аналізують для внесення коригувань у стратегію екологічної безпеки відповідно до нових екологічних викликів і змін в законодавстві. На основі зворотного зв'язку від стейкхолдерів удосконалюють управлінські процеси та оновлюють технології.

Інституційне забезпечення екологічного контуру управління безпекою передбачає формування нормативно-правової бази, що включає відповідність діяльності екологічним стандартам, вимогам міжнародних угод і національного законодавства. Запровадження сертифікації систем екологічного менеджменту на основі стандартів ISO 14001 та інших нормативних документів дозволяє підвищити рівень екологічної безпеки та покращити репутацію суб'єктів господарювання.

Розвиток екологічного контуру управління ґрунтується на активній взаємодії менеджменту підприємства з зацікавленими сторонами. До основних груп стейкхолдерів належать державні органи, місцеві громади, інвестори, постачальники, споживачі, працівники, громадські організації та наукові установи. Державні органи регулюють екологічну політику шляхом впровадження нормативно-правових актів, систем ліцензування, екологічного моніторингу та контролю. Вони також стимулюють використання екологічно чистих технологій через податкові пільги, дотації та програми фінансування «зелених» ініціатив. Місцеві громади формують суспільний запит на екологічну безпеку, здійснюють громадський контроль та беруть участь у консультаціях щодо

проектів, які можуть впливати на довкілля. Їх залучення сприяє підвищенню соціальної відповідальності підприємств і зниженню конфліктності. Інвестори відіграють значну роль у впровадженні екологічних стандартів, оскільки орієнтуються на ESG-критерії при ухваленні рішень щодо фінансування. Вони зацікавлені у прозорій звітності про

вплив на довкілля та відповідності підприємства міжнародним екологічним стандартам.

Взаємодія різних груп зацікавлених сторін з менеджментом суб'єктів господарювання через систему цілей та інструментів впливу для формування екологічної стійкості та безпеки наведена в систематизованому вигляді в табл. 1.

Таблиця 1

Вплив стейкхолдерів на менеджмент суб'єктів господарювання

Група стейкхолдерів	Цілі	Інструменти впливу
Державні органи	Забезпечення дотримання екологічних норм і стандартів, зменшення негативного впливу на довкілля	Законодавче регулювання, ліцензування, екологічні податки, штрафи, дотації, субсидії, програми фінансування «зелених» проектів
Місцеві громади	Підвищення екологічної безпеки регіону, покращення якості життя населення	Громадські слухання, звернення до місцевих органів влади, громадський моніторинг, екологічні акції та протести
Інвестори	Підвищення довгострокової прибутковості через екологічну стійкість і мінімізацію ризиків	Фінансова підтримка підприємств із дотриманням ESG-критеріїв, аналіз екологічних звітів, вимоги до прозорості діяльності
Постачальники	Відповідність екологічним стандартам у ланцюгах постачання	Контрактні зобов'язання, вимоги щодо екологічної сертифікації та відповідності стандартам ISO 14001
Споживачі	Придбання екологічно чистої продукції та мінімізація шкідливого впливу товарів на довкілля	Попит на сертифіковані екотовари, бойкот продукції, що не відповідає екологічним нормам
Працівники	Підвищення рівня екологічної відповідальності в межах підприємства та створення безпечних умов праці	Внутрішні ініціативи щодо раціонального використання ресурсів, навчання, участь у програмах екологічного менеджменту
Громадські організації	Лобіювання екологічних інтересів суспільства, підвищення екологічної культури	Публічні кампанії, моніторинг діяльності підприємств, подання судових позовів, розробка екологічних стандартів
Наукові установи та експерти	Впровадження інноваційних екологічних технологій, а також методів оцінки ризиків	Розробка рекомендацій, експертні оцінки, проведення досліджень, навчальні програми та консультації

Джерело: розроблено авторами

Взаємозв'язок і взаємообумовленість між екологізацією виробництва та безпекою суб'єкта господарювання формуються через інтеграцію внутрішніх і зовнішніх факторів на макро- та мікрорівнях. На мікрорівні формуються внутрішні фактори, що включають оптимізацію технологічних процесів, упровадження енергоефективного обладнання, використання відновлюваних джерел енергії та систем управління відходами. Ці заходи сприяють підвищенню ресурсоефективності, зниженню витрат і мінімізації екологічних ризиків. Одночасно екологізація виробництва забезпечує створення безпечних умов праці, зменшуючи негативний вплив на здоров'я працівників і покращуючи їхню продуктивність. У результаті підприємство досягає більшої економічної стабільності шляхом зниження витрат на ліквідацію наслідків забруднень і штрафів за порушення екологічних норм. На макрорівні спрацьовує тиск стейкхолдерів зовнішнього (щодо підприємства) рівня.

Взаємодія між мікро- і макрорівнями проявляється через адаптацію внутрішніх процесів до зовнішніх викликів. Наприклад, зміни в державному регулюванні стимулюють підприємства до впровадження сертифікованих систем екологічного менеджменту (ISO 14001), що покращує їхню репутацію і підвищує конкурентоспроможність. Інновації, розроблені в наукових установах, інтегрують у практичну діяльність підприємств, забезпечуючи зниження екологічних ризиків і підвищення ефективності управління ресурсами. Таким чином, екологізація виробництва й екологічна безпека суб'єкта господарювання перебувають у постійній взаємодії. Водночас екологічна

безпека слугує передумовою для подальшої екологізації виробництва, оскільки стабільні підприємства мають більше можливостей для інновацій і вдосконалення технологій. Стан екологізації виробництва в Україні залишається складним через поєднання економічних, технологічних і соціальних чинників. Останніми роками спостерігається поступове впровадження екологічних стандартів і модернізація виробничих потужностей, проте темпи цього процесу є нерівномірними в різних галузях економіки.

Значна частина підприємств в Україні мають застарілу матеріально-технічну базу, яка характеризується низькою енергоефективністю та високим рівнем забруднення довкілля. Основні проблеми стосуються промислових підприємств металургії, хімічної промисловості та енергетики, які залишаються найбільшими забруднювачами атмосфери та водних ресурсів. З другого боку, в окремих галузях економіки, зокрема в сільському господарстві, спостерігається активізація процесів екологізації через впровадження органічного виробництва, систем збереження ґрунтів та енергоощадних технологій. Україна поступово розширює потужності відновлюваної енергетики. Частка «зеленої» енергії в загальному енергобалансі досягла близько 15% до 2022 р., хоча ці показники залишаються нижчими за європейські стандарти. Головною перешкодою для подальшого розвитку є нестабільність законодавства щодо підтримки інвесторів та воєнні дії, які призвели до руйнування частини енергетичної інфраструктури.

Воєнні дії на значній території України з 2022 р. завдали серйозної шкоди довкіллю.

Зокрема, викиди парникових газів від бойових дій за рік війни склали близько 180 млн. т CO₂, що відповідає річним викидам Бельгії [9]. Руїнування промислових підприємств, об'єктів енергетики та транспортної інфраструктури призвело до викидів шкідливих речовин, забруднення ґрунтів, вод і повітря. Відновлення екологічного балансу вимагає комплексних заходів, зокрема ліквідації наслідків екологічних катастроф.

Україна інтегрує екологічні вимоги відповідно до міжнародних стандартів і директив Європейського Союзу в межах Угоди про асоціацію. Зокрема, активно імплементують положення Директиви 2010/75/ЄС щодо промислових викидів і впроваджують принципи сталого розвитку через екологічні політики. Основу правового регулювання становлять закони «Про охорону навколишнього природного середовища», «Про відходи» та «Про оцінку впливу на довкілля». Проте значною проблемою залишається низький рівень реалізації цих норм на практиці через відсутність дієвих механізмів контролю та недостатнє фінансування природоохоронних заходів. Впровадження систем екологічного менеджменту та сертифікація за стандартом ISO 14001 набуває популярності серед великих підприємств, особливо тих, що орієнтовані на експорт. Це пов'язано з необхідністю відповідати міжнародним екологічним вимогам для збереження конкурентоспроможності на зовнішніх ринках. Проте малі і середні підприємства значно відстають у цьому процесі через брак фінансових ресурсів.

Попри наявні виклики, Україна має потенціал для покращення екологічної ситуації завдяки: посиленню співпраці з міжнародними фінансовими інституціями; розвитку «зелених» інновацій та технологій; залученню інвестицій у відновлювану енергетику; інтеграції екологічних вимог у стратегії розвитку промисловості та сільськогосподарства. Екологізація виробництва в

Україні перебуває на етапі трансформації, проте для досягнення сталого розвитку необхідне посилення державної політики, модернізація технологій і активізація міжнародної підтримки.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Дослідження демонструє, що інтеграція екологічної складової в систему управління безпекою підприємств має суттєве значення для забезпечення не тільки сталого розвитку, а й економічної ефективності. Використання екологічних стандартів і впровадження екологічного менеджменту, зокрема за міжнародними стандартами ISO 14001, дозволяє знижувати екологічні ризики, ефективно управляти природними ресурсами та зменшувати рівень забруднення. Такий підхід допомагає підприємствам знижувати витрати, пов'язані з неефективним використанням ресурсів і утилізацією відходів, одночасно підвищуючи їхню конкурентоспроможність на ринку. Інтеграція екологічних складових у систему безпеки підприємств створює умови для підвищення їхньої стійкості, зниження екологічних ризиків і досягнення оптимальних економічних результатів. Такий підхід відповідає на виклики сучасного ринку, де екологічна відповідальність стає важливим чинником для розвитку бізнесу і забезпечення довготривалого успіху в обраних ринкових сегментах.

Залучення екологічних принципів у корпоративні стратегії через впровадження ESG вимог сприяє формуванню довгострокових конкурентних переваг. Дотримання державних і міжнародних екологічних стандартів підвищує репутацію підприємства серед споживачів, інвесторів і партнерів. Актуалізується фактор постійної взаємодії зі стейкхолдерами – від державних органів до громадських організацій і місцевих громад. Це дозволяє підприємствам не лише відповідати на актуальні екологічні виклики, а й адаптувати свою стратегію до змін у політиці і вимогах, що сприяє сталому розвитку в межах країни та на глобальному рівні.

Література.

1. Всесвітній економічний форум назвав основні глобальні ризики. URL: <https://www.epravda.com.ua/news/2023/01/12/695887/>.
2. Структурні зміни та економічний розвиток України: монографія / [Гець В.М., Шинкарук Л.В., Артьонова Т.І. та ін.]; за ред. д-ра економ. наук Л.В. Шинкарук; НАН України; Ін-т екон. та прогнозів. Київ, 2011. 696 с.
3. **Філінішина Л. М.** Еволюція концептуальних підходів до формування стратегії сталого економічного розвитку промислових підприємств. *Вісник Приазовського Державного технічного університету*. Сер.: Економічні науки. 36. наук. пр. – Маріуполь: ДВНЗ «ПДТУ», 2017. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/VPDTU_ek_2017_34_26.
4. **Лелеченко А. П.** Феномен поняття «сталий розвиток». *Державне управління: удосконалення та розвиток*. 2017. № 12. URL: www.dy.nayka.com.ua/?op=1&z=1649.
5. **Paynter, R.** (2013). *Risk Assessment in Environmental Management*. Journal of Environmental Management, No. 130, pp. 83-94.
6. **Green, M.L.** (2005). *Eco-management Principles and Practices*. Journal of Environmental Risk Assessment, No. 15(2), pp. 45-67.
7. **Harrison, M. & Walley, M.** (2016). *Environmental Management Systems: An Overview of ISO 14001 and its Benefits*. Journal of Environmental Economics and Management, No. 32(4), pp. 390-401.
8. ISO 14001:2015. Environmental management systems – Requirements with guidance for use. International Organization for Standardization (ISO), 2015.
9. Російсько-українська війна: вплив на довкілля: у Києві представили друге видання дослідження про екологічні наслідки війни. *Міністерство захисту довкілля та природних ресурсів України*. URL: https://mepr.gov.ua/rosijsko-ukrayinska-vijna-vplyv-na-dovkillya-u-kyyevi-predstavlyly-druhe-vydannya-doslidzhennya-pro-ekologichni-naslidky-vijny/?utm_source=chatgpt.com.

References.

1. World Economic Forum. (2023, January 12). *Vsesvitniy ekonomichnyi forym nazvav osnovni holovni globalni ryzyki* [World Economic Forum outlined key global risks]. Available at: <https://www.epravda.com.ua/news/2023/01/12/695887/>

2. Geiets, V. M., Shynkaruk, L. V., Artyomova, T. I., et al. (Eds.). (2011). *Strukturni zminy ta ekonomichni rozvytok Ukrainy: monohrafiia*. [Structural changes and economic development of Ukraine: Monograph]. National Academy of Sciences of Ukraine; Institute of Economics and Forecasting.
3. Filipishina, L. M. (2017). «Evolution of conceptual approaches to forming a strategy for sustainable economic development of industrial enterprises». *Visnyk Pryazovs'koho Derzhavnogo Tekhnichnoho Universytetu: Ekonomichni Nauky, Collection of Scientific Papers*, http://nbuv.gov.ua/UJRN/VPDTU_ek_2017_34_26.
4. Lelechenko, A. P. (2017). «The phenomenon of the concept of "sustainable development"». *Derzhavne Upravlinnia: Udoskonalennia ta Rozvytok* [Public Administration: Improvement and Development], No. 12. Available at: <https://www.dy.nayka.com.ua/?op=1&z=1649>
5. Paynter, R. (2013). Risk assessment in environmental management. *Journal of Environmental Management*, No. 130, pp. 83-94. <https://doi.org/10.1016/j.jenvman.2013.09.004>
6. Green, M. L. (2005). Eco-management principles and practices. *Journal of Environmental Risk Assessment*, No. 15(2), pp. 45-67. <https://doi.org/10.1016/j.jenvrisk.2005.03.005>
7. Harrison, M., & Walley, M. (2016). Environmental management systems: An overview of ISO 14001 and its benefits. *Journal of International Economics and Management*, No. 32(4), pp. 390-401. <https://doi.org/10.1016/j.jeem.2016.02.004>
8. International Organization for Standardization (ISO). (2015). *ISO 14001:2015. Environmental management systems – Requirements with guidance for use*. ISO.
9. Ministry of Environmental Protection and Natural Resources of Ukraine. (n.d.). *Rosijs'ko-ukrains'ka viina: vplyv na dovikillya: druhe vydannia doslidzhennia pro ekolohichni naslidky viiny predstavlyly v Kyievi* [Russian-Ukrainian war: Impact on the environment: Second edition of the research on the ecological consequences of the war presented in Kyiv]. Available at: https://mepr.gov.ua/rosijsko-ukrayinska-vijna-vplyv-na-dovikillya-u-kyievi-predstavlyly-druhe-vidannya-doslidzhennya-pro-ekologichni-naslidky-vijny/?utm_source=chatgpt.com

Abstract.

Larina T., Vitkovskiy Y. *Environmental safety management circuit of business entities.*

The article aims to substantiate the need to create and develop an environmental safety management circuit for business entities to minimize environmental risks, increase competitiveness, and ensure sustainable development. The results of the study are presented, indicating the importance of integrating the environmental circuit into the management of business entities, given the high potential of the specified strategy in acquiring signs of sustainability within the framework of leading global trends, which allows for forming long-term market advantages. Within the framework of the presented approach, environmental risks arising in the process of economic activity are considered, and measures are developed to prevent and minimize them. The environmental management system consists of environmental impact assessment, monitoring of environmental indicators, use of renewable energy sources, waste reduction, and optimization of production processes in the direction of a circular economy. One of the main elements of integrating environmental goals into the enterprise management strategy is using the ESG approach, which includes environmental, social, and management elements. Environmental standards and regulations, such as ISO 14001, are presented as a tool for reducing negative environmental impact and improving the reputation and competitiveness of enterprises in the market. Within the environmental safety contour development framework, interaction with stakeholders is considered, among which state bodies, local communities, investors, consumers, and public organizations play a unique role. It is noted that at the macro level, the environmental safety of enterprises affects the development of the national economy through the integration of international standards and norms, as well as using innovative technologies to reduce negative environmental impact. The interaction between the micro and macro levels in the system of impulse factors for forming the environmental safety contour of business entities is presented through the adaptation of internal processes to external challenges.

Keywords: environmental safety, economic safety, business entities, management, sustainable development, ESG strategy.

Стаття надійшла до редакції 15.08.2024 р.

Бібліографічний опис статті:

Ларіна Т.Ф., Вітковський Ю.П. Екологічний контур управління безпекою суб'єктів господарювання. Актуальні проблеми інноваційної економіки та права. 2024. № 5. С. 97-102.

Larina T., Vitkovskiy Y. Environmental safety management circuit of business entities. Actual problems of innovative economy and law. 2024. No. 5, pp. 97-102.

УДК 355.23; JEL classification: D20; L20; M14; Z10
DOI: <https://doi.org/10.36887/2524-0455-2024-5-20>

ГАГАРІНОВ Олександр Валерійович, доктор філософії, амбасадор Фонду Родина Богдана Гаврилишина, викладач кафедри економіки підприємства та організації бізнесу, Харківський національний економічний університет імені Семена Кузнеця, <https://orcid.org/0000-0002-3886-8388>

КУЛЬТУРНИЙ ФЕНОМЕН ТА ЙОГО ВПЛИВ НА СИСТЕМНУ ДОСКОНАЛІСТЬ ІЄРАРХІЇ СУБ'ЄКТІВ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Гагарінов О.В. *Культурний феномен та його вплив на системну досконалість ієрархії суб'єктів соціально-економічної діяльності.*

В статті дослідженні питання культурного феномену та його вплив на системну досконалість ієрархії суб'єктів соціально-економічної діяльності, в якій підприємство займає важливу роль як забезпечуюча ланка економічної підсистеми в цілому. Акцент зроблено на культурі як способу/образу життєдіяльності з позиції значного впливу на системну досконалість всієї ієрархії, виходячи із сутності самого цього феномену. Під культурою як способу/образу життєдіяльності розуміється система цінностей, норм, установок, звичаїв та традицій, яка впливає на всі аспекти індивідуальної та групової поведінки людей. Автори виділяють три характерні впливи на системну досконалість суб'єктів соціально-економічної діяльності, зокрема підприємства: конструктивний, нейтральний та деструктивний. Вони впливають один на одного, а саме: конструктивний на нейтральний, нейтральний на конструктивний, нейтральний на деструктивний та деструктивний на нейтральний, конструктивний на деструктивний та навпаки. При чому в залежності від питомої ваги цих трьох векторів характеру впливу культури в системі вони можуть з плином часу призвести до певних наслідків. Конструктивний тип культури в організації дозволяє досягати стійкого функціонування та довготривалого системного розвитку. Нейтральний тип веде